International Finance and Accounting

Volume 2020 | Issue 4 Article 14

8-1-2020

FEATURES OF ORGANIZING SYNDICATED LOANS

S. Normukhamedov
Banking and Finance Academy of the Republic of Uzbekistan

Follow this and additional works at: https://uzjournals.edu.uz/interfinance

Recommended Citation
Normukhamedov, S. (2020) "FEATURES OF ORGANIZING SYNDICATED LOANS," *International Finance and Accounting*: Vol. 2020 : Iss. 4 , Article 14.
Available at: https://uzjournals.edu.uz/interfinance/vol2020/iss4/14

This Article is brought to you for free and open access by 2030 Uzbekistan Research Online. It has been accepted for inclusion in International Finance and Accounting by an authorized editor of 2030 Uzbekistan Research Online. For more information, please contact sh.erkinov@edu.uz.

С.Р. Нормухамедов
Ўзбекистон Республикаси Банк-молия академияси

СИНДИКАТЛАШГАН КРЕДИТЛАШНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ХУСУСИЯТЛАРИ

Мақолада синдикатлашган кредитлашни ташкил этишнинг ўзига хос жиҳатлари, ундаги иштирокчилар ва уларнинг вазифалари ёритилган. Ўзбекистонда синдикатлашган кредитлашни ташкил этишни такомиллаштириш бўйича илмий таклиф ва амалий тавсиялар ишлаб чиқилган.

Таянч сўз ва иборалар: синдикатлашган кредит, инвестицион лойиҳа банк-агент, букраннер, банк-ташкилотчи, баҳоловчи, таъминот агенти.

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ СИНДИЦИРОВАННОГО КРЕДИТОВАНИЯ

В статье рассматриваются особенности организации синдицированного кредитования, его участники и их обязанности. Разработаны научные предложения и практические рекомендации по совершенствованию организации синдицированного кредитования в Узбекистане.

Ключевые слова: синдицированный кредит, инвестиционный проект банк-агент, букраннер, банк-организатор, оценщик, агент по залогу.

FEATURES OF ORGANIZING SYNDICATED LOANS

The article discusses the features of organizing syndicated lending, its participants and their responsibilities. Scientific proposals and practical recommendations for improving the organization of syndicated lending in Uzbekistan have been developed.

Key words: syndicated loan, investment project, agent bank, bookrunner, organizing bank, appraiser, security agent.

Кириш

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 13 сентябрдаги "Пул-кредит сиёсатини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида" ги ПҚ-3272-сонли қарори асосида Ўзбекистонда банкларнинг кредит фаолияти меъёрий ва услубий жиҳатдан янада такомиллаштирилди. Ушбу Қарорга мувофиқ, Марказий банк томонидан пул-кредит сиёсатини ишлаб чиқиш ва амалга оширишнинг ўрта муддатли концепцияси ва 2018-2021 йилларга мўлжалланган Концепцияни амалга оширишнинг йўл харитасини ишлаб чиқилди. Ушбу концепциясини амалга оширишда, бизнинг фикримизча, қуйидаги омиллар муҳим рол ўйнайди: иқтисодиётда бўш маблағларни жалб қилиш ва уларни узоқ муддатли лойиҳаларни молиялаштиришга йўналтириш; пул-кредит сиёсати соҳасидаги тажрибани ўрганиш мақсадида халқаро молия ташкилотлари ва хорижий марказий банклар билан ҳамкорликни йўлга қўйиш, шу жумладан лойиҳаларни молиялаштириш учун банкларнинг синдикатлашган кредитларини ташкил этиш.

Дунё амалиётида синдикатлашган кредитлар йирик ва ўрта бизнеснинг инвестицион лойиҳаларини молиялаштиришда муҳим манба бўлиб ҳисобланади. Шунга қарамай, мамлакатимизда ушбу молиялаштириш усули имкониятларидан ҳанучгача тўлиқ фойдаланилмаётир. Маҳаллий банклар ўртасида синдикатлашган кредитлаш амалиётини ривожлантириш банклар кредит портфелида йирик ва узоқ муддатли кредитлар улушини кўпайтиришга ва пировардида реал сектор корхоналарининг модернизациялашга йўналтирилган инвестицион қўйилмалари кўламини оширишга хизмат қилади.

Мавзуга оид адабиётлар шарҳи

Корчминский А.В. синдикацияни битта қарз олувчига шартнома асосида махсус яратилган банклар синдикати томонидан бериладиган синдикатлаштирилган кредитдан кредитни ташкил қилиш усули сифатида ажратишни таклиф қилади. Синдикатлаштирилган кредитнинг асосий ўзига хос хусусияти шундан иборатки, унинг ёрдами билан қарз олувчилар жуда катта миқдордаги маблағни олишади, бунда ҳеч бир банк хавф туғдирмайди ёки қила олмайди ва кредит беришнинг ушбу шакли туфайли қарз беради [5].

Данилина Ю.В.га кўра, синдикатлашган кредит, вақтинча мавжуд бўлган маблағларини вақтинча бирлаштирадиган молиявий институтлар гуруҳи (ҳам банклар, ҳам банк бўлмаган молия институтлари) сифатида фаолият кўрсатадиган кредиторларнинг ўзига хос хусусиятларига асосланган [4].

Аронов Б.Б. таъкидлашича: "ссуда битта қарз олувчига ягона кредит асосида бир нечта кредиторлар (банклар синдикати) томонидан ўзларининг кредит ресурсларини тўплайдиган банк орқали берилади. Кредитлаш жараёнларида банклардан ташқари, юридик фирмалар, ихтисослашган консалтинг фирмалари, солиқ мутахассислари ва зарур хизматларни тақдим этадиган бошқа компаниялар ҳам иштирок этишлари мумкин. Ҳозирги вақтда энг кенг тарқалган синдикатланган кредит схемаси, унда қуйидаги томонлар қатнашади: лойиҳа ташкилотчиси; кредит агенти; кредит беришда иштирок этувчи банклар; қарз олувчи ” [3].

Бундан ташқари, айрим эмпирик тадқиқотлар кўрсатишича, банкларнинг сидикат тузишга ундайдиган омиллардан бири қўшимча рискни зиммасига олишга етарли капитал базасининг мавжудлиги ҳисобланади [1].

Шунингдек, облигациялар орқали молиялаштиришга нисбатан синдикацияланган кредитларни танлаш фирма ҳажми, молиявий левереж, рентабеллик ва узоқ муддатли активларнинг умумий активларга нисбати кўрсаткичларига боғлиқ. [2]

Таҳлил ва натижалар

Бугунги кунда Ўзбекистондаги иқтисодий вазият интенсив инвестиция фаоллиги билан ажралиб туради. Бунинг сабаби шундаки, кўпгина компаниялар ўз-ўзини молиялаштира олмайди, молия бозоридаги асосий масала - бу республика тижорат банклари томонидан синдициялаштирилган кредитлашни ташкил этиш ҳисобланади. Синдициялаштирилган кредитлашни, хусусан инвестиция лойиҳаларини ташкил этиш бошқа кредит шаклларидан

сезиларли даражада фарқ қилади.

Синдициялаштирилган кредит - бир неча кредиторлар билан қарз олувчи ўртасида кўп томонлама шартнома (кредит шартномаси) шартларига мувофиқ тақдим этиладиган кредит бўлиб, қарзни қайтариш бўйича кредиторларнинг тенг эканлигини назарда тутади. Асосий келишувдан ташқари синдициялаштирилган кредит битимда иштирок этувчи банкларнинг кафиллар, гаровга қўювчилар, ҳуқуқшунослар ва баҳоловчилар билан асосий шартномани амалга оширишни таъминловчи шартномалар тизими билан расмийлаштирилади (1-расмга қаранг).

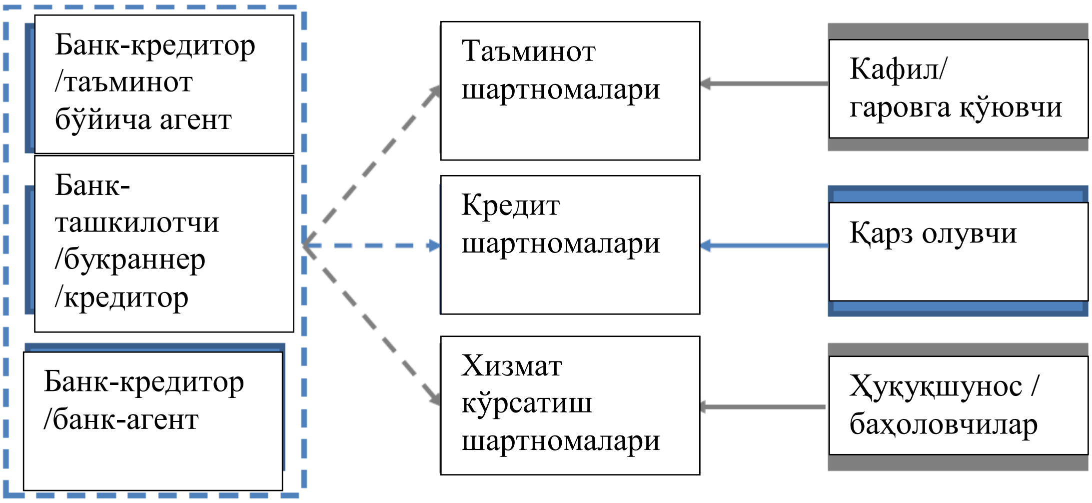

1-расм. Синдициялаштирилган кредитни тақдим этиш схемаси

Манба: муаллиф ишланмаси

Йирик инвестиция лойиҳаларини синдициялаштирилган кредитлашнинг муҳимлиги сабабли уни ўрта ва йирик қарз олувчилар учун тегишли инвестицион банк бўлинмаларига эга бўлган кам сонли банклар томонидан таклиф этиладиган инвестицион банк маҳсулоти сифатида талқин этиш мумкин. Тижорат банклар хусусий ва ижтимоий акцияларни жойлаштириш (IPO/SPO), бирлашиш ва қўшилиш битимларини тузиш (M&A), миллий ва хорижий валютада облигацияларни, шунингдек, кредит ноталарни жойлаштириш, индексацияланган ва бивалюта кредитларни тақдим этиш, таркибий ва мезоний молиялаштиришни таъминлаш каби инвестиция банк маҳсулотлари билан бирга синдициялаштирилган кредитни ҳам таклиф этади.

Синдициялаштирилган кредитлаш жаҳон амалиётида кенг тарқалган ҳодиса ҳисобланади. Синдициялаштирилган кредитлаш бозори 1960-йилдан бери ривожланмоқда. Шу даврдан бошлаб доллар халқаро савдони молиялаштириш учун фаол қўлланилиб, асосий ҳисоб бирлигига айланди. Евродоллар бозорининг пайдо бўлиши ва трансчегаравий банклараро бозорнинг ривожланиши кредиторларни турли географик жойлардан синдикатларга бирлаштиришга ёрдам берди. Биринчи синдициялаштирилган кредитлар АҚШ долларида деноминация қилинган. Синдициялаштирилган

кредитлар бўйича ставкаси кредитнинг бутун муддати учун белгиланмаган ва вақти-вақти билан кўриб чиқилган. Турли даражадаги рискка эга бўлган қарз олувчиларга синдициялаштирилган кредитларни тақдим этишнинг базавий ставкаси LIBOR ставкаси ҳисобланган. Ушбу ставка бўйича банклар юқори рейтингга эга бўлган бошқа банклар билан белгиланган омонатларни жойлаштирган. Синдициялаштирилган кредит шартлари ҳар 6 ойда LIBOR ставкаси қайта ўрнатилганда кўриб чиқилган. Синдициялаштирилган кредитлар турли кредит сифатидаги қарз олувчиларга тақдим этилганлиги сабабли синдициялаштирилган кредит ставкаси 2 қисмдан: сузувчи қисм — LIBOR ставкаси ва белгиланган қисм — кредит риски маржасидан иборат бўлган.

Аста-секин, қарз олувчилар мультивалютали кредитлардан фойдалана бошладилар - қарз олувчилар кредит муддати давомида қарздорлик валютасини ўзгартириш имкониятига эга бўлган. 70-йилларда нефт нархининг сезиларли даражада ошиши туфайли халқаро банклар нефт экспорт қилувчи мамлакатлардан катта миқдорда доллардаги ликвидликни ола бошлади. Ушбу ликвидлик нефт нархининг юқорилиги туфайли тўлов баланси тақчиллигига дуч келган нефтни импорт қилувчи мамлакатларга кредитлар (шу жумладан синдициялашган кредитлар) шаклида жўнатилди. Аста-секин синдициялаштирилган кредитлар Венесуела, Мексика ва Нигерия каби ривожланаётган мамлакатларга инфратузилма лойиҳаларини молиялаштириш учун фаол жалб қилина бошлаган.

70-йилларнинг охири ва 80-йилларнинг бошларида синдициялаштирилган кредитлаш бозорида суверен қарз олувчиларнинг фаолияти авж олди. Ривожланаётган мамлакатларнинг катта миқдордаги қарзи туфайли бозордаги вазият ёмон томонга ўзгарди. Ривожланаётган мамлакатлар синдициялаштирилган кредитлар бўйича тўловларни кечиктириб, Ғарб кредиторларидан кредит тўловларини реструктуризация қилишни талаб қила бошладилар.

80-йилларнинг ўрталарида суверен қарз олувчилар синдициялаштирилган кредит бозоридан ғойиб бўлди. Асосий сабабларидан банк-ташкилотчиларининг кредит бўйича қарздорлигини реструктуризация қилишга ўринишларидаги қийинчиликлари, шунингдек нарх жиҳатдан янада самарали бўлган қарз воситалари, масалан еврооблигацияларнинг пайдо бўлиши бўлган.

80-йилларнинг охирида, АҚШда синдициялаштирилган кредитлаш бозори қарз маблағлари (LBO ва MBO)дан фойдаланган ҳолда компаниялар харидини молиялаштириш бўйича кўп сонли битимлар ҳисобига сезиларли даражада ўсди. Бундай битимлар Америка компанияларига капиталнинг ўртача таннархини пасайтириш имконини берди, чунки синдициялаштирилган кредитлаш уларга қарз харажатларини камайтириш имконини берди.

Айни пайтда, синдициялаштирилган кредитлаш - уч асосий марказларига (Нью-Йорк, Лондон и Гонконг) эга халқаро молия бозорининг муҳим сегменти ҳисобланади. Бунда қарз олувчиларнинг тармоқ таркибига кўра, биринчи ўрин молия секторига, иккинчиси — нефт ва газ саноатига, учинчиси — энергия соҳасига, ундан кейин кон ва озиқ-овқат маҳсулотларига тегишли.

Синдициялаштирилган кредитлашнинг асосий хусусиятларига

қуйидагилар киради:

- *Шартноманинг кўп томонлама тавсифи*

Синдициялаштирилган кредит бир неча банклар томонидан ягона қарз олувчига тақдим этилади. Барча банк-иштирокчиларнинг манфаатларини операция жараёнида банк-ташкилотчи, кредитга хизмат кўрсатиш жараёнида эса банк - агент кўзлайди.

- *Кредиторларнинг тенг ҳуқуқлиги*

Синдикат аъзоларининг ҳеч бири қарзни ундиришда устунликка эга эмас. Кредитни қайтариш учун олинган барча маблағлар ҳар бир қарз берувчи томонидан тақдим этилган кредит суммасига мутаносиб равишда бўлинади.

- *Ҳужжатларнинг бирлиги*

Кредит бўйича барча шартнома ва битимлар кўп томонлама (банк-иштирокчи ва қарз олувчи ўртасида тузилган) бўлиб, қарз олувчи томонидан алоҳида шартномалар тузиш имконияти бўлмаган ҳолда имзоланади.

- *Ахборот бирлиги*

Синдициялаштирилган кредитга таъаллуқли бўлган барча маълумотлар ягона ҳисобланади ва барча кредитор ва қарз олувчиларга тақдим этилади.

- *Юрисдикция*

Синдициялаштирилган кредитнинг банк-ташкилотчиси қарз олувчи билан биргаликда кредит бериладиган қонунни (инглиз ёки миллий қонун) танлайди. Аралаш юрисдикция тузилиши ҳам мумкин – синдикат ва қарз олувчи ўртасида кредит шартномаси инглиз қонунлари бўйича, гаров шартномалари эса миллий қонунлар бўйича тузилиши мумкин. Синдициялаштирилган кредит ҳам Россия, ҳам хорижий банкларнинг иштирокини ўз ичига олади.

Синдициялаштирилган кредитда қуйидагилар иштирок этади: қарз олувчи, банк-ташкилотчиси, букраннер, банк-агент, таъминот бўйича агент, банк-иштирокчи, синдикат ҳуқуқшунослар, баҳоловчилар ва бошқа томонлар (харидорлар, контрагентлар ва бошқалар).

Синдициялаштирилган кредитлаш битимларида уларнинг асосий иштирокчилари бажарилаётган вазифаларни қисқача кўриб чиқамиз.

Банк-ташкилотчи. Банк-ташкилотчи (mandated lead arranger) қарз олувчи учун молиялаштиришни ташкил қилади. Банк-ташкилотчи "битимни тайёрлаш, қарз олувчи билан шартлар бўйича музокараларни олиб бориш ва унинг иштирокчилари ўртасида кредитни синдикация қилиш учун" жавобгардир. Банк-ташкилотчининг функциялари маслаҳат тавсифга эга ва кредит бериш мажбуриятларини келтириб чиқармайди. Банк-ташкилотчининг асосий вазифаларига қуйидагилар киради:

- Ҳам қарз олувчининг, ҳам кредит олувчининг манфаатларига жавоб берадиган кредитнинг оптимал таркибини, асосий шартларини ва параметрларини ишлаб чиқиш.

Дастлабки босқичда банк-ташкилотчи қарз олувчи билан синдициялаштирилган кредитни жалб қилишда дастлабки шартларини келишиб олади ва "мандат ҳужжатлари": мандат хати ва бўлажак кредитнинг дастлабки шартларини имзолайди. "Мандат – қарздор томонидан келишилган шартлар

асосида синдициялаштирилган кредит таъминотини ташкил этиш учун ташкилотчига йўналтирилган сўров". Мандат хати индикатив (indicative) ёки мажбурий (committed) бўлиши мумкин[1]. Синдициялаштирилган кредитлар кафолатланган ҳолда жойлаштирилган кредитлар (underwritten loan) ва максимал ҳаракат қилган ҳолдаги кредитлар (best-efforts loan)га бўлинади. Кафолатланган ҳолда жойлаштирилган синдициялаштирилган кредитни ташкил этишда банк-ташкилотчи қарз олувчи томонидан талаб қилинадиган барча суммага кредит бериши керак. Агар синдициялаштирилган кредит максимал ҳаракат қилган ҳолда ташкил этилса, банк-ташкилотчи қарз олувчи томонидан сўралган барча суммани тақдим этишга мажбур эмас. Банк-ташкилотчи номига ёзиладиган мандат хатида "синдикация андеррайтинг тамойилларига асосланган бўлиши ёки йўқлигини (максимал мумкин бўлган ҳаракат тамойили асосида таклифлар билан солиштирганда) ва зарур бўлса, ташкилотчилар қайси шартларга кўра кредитни синдициялаштириш охирида уларнинг иштироки (final hold) миқдорини камайтириш мумкинлигини" аниқлаши керак. Келажакдаги кредит (term sheet) учун дастлабки шарт-шароитлар қуйидаги асосий бўлимларни ўз ичига олади: томонлар, молиялаштириш параметрлари, таъминот ва бошқа қоидалар. Синдициялаштирилган кредит шартномаси имзолангандан кейин мандат бекор қилинади.

- Қарз олувчи билан салоҳиятли банк-иштирокчиларининг, шунингдек қарз олувчи учун номақбул бўлган банк-иштирокчиларнинг дастлабки таркибини тасдиқлаш.

Номақбул банк-иштирокчиларга қарз олувчи акциядорларнинг тақиқланиши ёки қарз олувчининг компаниясини бошқариши туфайли қарз олувчи ишламоқчи бўлмаган банклар киради. Ушбу тақиқнинг кенг тарқалган сабаби қарз олувчининг ўтмишда ушбу банклар билан тўқнашувларидир.

- Қарз олувчи билан биргаликда инвесторларга битимда иштирок этиш рискини баҳолашга имкон берадиган ахборот меморандуми, молиявий модел, қарз олувчининг тақдимоти ва иштирок этиш учун таклифномани тайёрлаш.

- Кредиторлар синдикатини шакллантириш.

Синдициялаштирилган кредитлашда кредиторлар синдикатини шакллантиришнинг 3 та асосий кетма-кетлик босқичи мавжуд: битимни тузиш учун мажбурий бўлмаган инвесторлар учун тақдимот ўтказиш (non-deal road show), катта синдикация (senior syndication), чакана синдикация (general syndication) ўтказиш. Салоҳиятли банк-кредиторларнинг талабига қараб биринчи босқичда, шунингдек, иккинчи ва учинчи босқичларда кредиторлар синдикатини шакллантириши мумкин. Non-deal road show босқичида инвесторлар билан бир неча учрашувлар ўтказилади, талаб таҳлил амалга оширилади ва долзарб бозор даражаси белгиланади. Катта синдикация йирик Россия ва халқаро банк-ташкилотчилари ва йирик кредиторлар тор доираси орасида синдициялаштирилган кредитни жойлаштиришни назарда тутади.

---

[1] Мандат хати индикатив тавсифга эга бўлса, унинг шартлари кредит шартномасида ўзгартирилиши мумкин; мажбурий тавсифга эга бўлса, кредит шартномасидаги шартлар ўзгармайди.

Ушбу босқичда чакана синдикацияга кириш мақсадида ставкалар диапазони белгиланади. Чакана синдикация босқичида жойлаштириш кейинчалик синдициялаштирилган кредит ставкаси пасайтириш йўли билан ортиқча спекулятив талабни олиб ташлаган ҳолда бир қатор банк-иштирокчилари орасида амалга оширилади.

- Ташқи юридик фирма билан биргаликда кредит ва хавфсизлик ҳужжатлари лойиҳаларини тайёрлаш.
- Кредит ва хавфсизлик ҳужжатларини қарз олувчи, банк-ташкилотчи ва банк-иштирокчилар билан тасдиқлаш жараёнини ташкил этиш ва мувофиқлаштириш.
- Битимни ёпиш - ҳужжатларни имзолашни ташкил қилиш, алоҳида шартларни олиб ташлаш ва кредит маблағларини қарз олувчининг ҳисоб рақамига ўтказиш.

Банк-ташкилотчи ортиқча ликвидлик шароитида битимни ёпиш учун бозорга кириш учун тегишли пайтни танлаши керак. Бундай пайтни танлаш учун, банк-ташкилотчи қарз капитал бозорини даврий таҳлил қилиши керак (облигациялар даромадлилигининг тармоқ эгри чизиқларини кузатиши керак), банк ликвидлиги ҳолатини кузатиб, салоҳиятли кредиторлар билан учрашувлар ўтказиши керак. Шу билан бирга, кредит шартномаси имзолангунга қадар мандат хати имзоланган пайтдан бошлаб, бозор ҳолатига қараб мижоз учун ставка оралиғини вақти-вақти билан кўриб чиқиш мақсадга мувофиқдир. Битимни ёпиш ҳолатида қарз олувчи ташкилотчига молиялаштиришни ташкил қилиш учун ҳақ тўлайди.

Синдициялаштирилган кредитни ташкил этиш учун зарур бўлган энг кам муддат - 3 ой. Синдициялаштирилган кредитни самарали ташкил этиш мақсадида банк-ташкилотчи 1-жадвалда кўрсатилган синдициялаштирилган кредитни ташкил этиш жадвалини тузади. У. Шарпга кўра, синдикация жадвалига, банк-ташкилотчи бозорда аллақачон амалда бўлган ёки эндигина режалаштирилаётган "рақобат битимларини" ҳисобга олиши мумкин. Биз ушбу фикрга қўшиламиз, чунки банк-ташкилотчининг бозорга чиқиш пайти тузилган жадвалга боғлиқ.

Букраннер. Букраннер (bookrunner) синдициялаштирилган кредитни жойлаштиришдан олдин синдикацияда иштирок этиш учун таклифнома юбориладиган банклар рўйхатини тайёрлайди, дастлабки иштирок этиш суммасини ва иштирок этиш учун комиссия тўловларини белгилайди (participation front- end fee). Букраннер синдикация журналининг (syndication book) менежери ҳисобланади ва у истиқболли банк-иштирокчиларнинг фаол жалб қилиш учун масъулдир.

1-жадвал

Синдициялаштирилган кредитнинг босқичлари

Муддат	Синдициялаштирилган кредитнинг асосий босқичлари
Мандат имзолангунга қадар давр	Қарз олувчининг синдициялаштирилган кредитни жалб қилиш тўғрисидаги қарори
	Банк-ташкилотчи ва қарз олувчи ўртасидаги дастлабки музокаралар
Мандат имзоланган кун	Мандатнинг муҳим шартлари тўғрисидаги битим
	Мандатнинг имзоланиши
Мандат имзоланган кундан бошлаб 1 ой ўтгандан кейин	Мумкин бўлган иштирокчилар рўйхатини тасдиқлаш
	Ахборот меморандумини, , инвесторлар учун тақдимотни ва иштирок этиш учун таклифномаларни тайёрлаш
Мандат имзоланган кундан бошлаб 2 ой ўтгандан кейин	Ахборот меморандумини, молиявий моделни келишиш, уларни қарз олувчи томонидан қабул қилиш
	Иштирок этиш учун инвесторларга (банк-кредиторларга) таклифномалар юбориш
	Махфийлик хатига қарши инвесторларга меморандумни, молиявий моделни ва тақдимотни юбориш
Мандат имзоланган кундан бошлаб 3 ой ўтгандан кейин	Инвесторларнинг қўшимча саволлари ва банкларда кредит қўмиталари
	Синдикатда инвесторларнинг иштирокини тасдиқлаш, кредит ҳужжатлари бўйича таклифлар
	Банк-ташкилотчи томонидан ташқи ҳуқуқшунослар билан шартномани имзолаш
	Ташқи ҳуқуқшунослар томонидан кредит ва таъминот ҳужжатлари лойиҳаларини тайёрлаш
	Инвесторлар билан кредит ва таъминот ҳужжатларини муҳокама қилиш
	Инвесторлар томонидан ҳужжатларни қабул қилиш ва ҳужжатларни қарз олувчига юбориш
	Ҳужжатларни якуний келиштириш
	Ҳужжатларни имзолаш
	Олдиндан шартларни текшириш ва кредит ҳисобларини очиш
	Алоҳида шартларни олиб ташлашни якунлаш
	Кредитдан фойдаланиш

Манба: МЧЖ “Алфа-Банк” маълумотлари асосида муаллиф томонидан тузилган.

Таъминот бўйича агент. Таъминот бўйича агент энг йирик қарз берувчи ёки банкларнинг кўпчилиги қарори билан банк-иштирокчилар орасидан ҳар

қандай банк ҳисобланади. Таъминот бўйича агент гаровга қўйилган мол-мулкнинг мавжудлигини, ҳолатини ва сақлаш шароитларини текширади, қарз олувчи томонидан ўз мажбуриятларни бажармаслик ҳолларида таъминотни амалга оширади ва ушбу мол-мулкни бошқага бериш, тўғридан-тўғри ҳисобдан чиқариш, ҳисобларни юклаш, топшириқлар ва ҳоказолар каби таъминотни бошқаради.

Банк-агенти. Банк-агенти кредит шартномасини имзолагандан сўнг кредитни бошқаради. Банк-агенти кредиторлар синдикати аъзоларидан бири, шу жумладан банк-ташкилотчиси бўлиши мумкин. Агентнинг асосий вазифаси - синдикатдаги асосий масалаларни бошқаришдир. Жумладан, агент - кредит суммаларини олган, уларни тақдим этган ва кейин олинган маблағларни қарздордан кредиторларга тақсимлаган шахсдир.

Синдикат бўйича барча тўловлар ва таъминот ҳисоб бўйича айланмалари банк-агенти орқали амалга оширилади. Банк-агенти синдициялаштирилган кредит билан боғлиқ барча масалалар бўйича қарз олувчининг асосий алоқа қилувчи шахси ҳисобланади ва ўзининг қўшимча маҳсулотларини таклиф қилиш имкониятига эга.

Муаллиф нуқтаи назаридан битимнинг рентабеллигини ошириш учун банк-ташкилотчи букраннер, таъминот бўйича агент ва банк-агенти вазифаларини бажариши ва бунинг учун қўшимча белгиланган ҳақ олиши мақсадга мувофиқдир. Ушбу стратегия, шунингдек, бошқа маҳсулотлар бўйича қарз олувчининг банк-ташкилотчи билан ҳамкорлик қилиш эҳтимолини оширади.

Банк-иштирокчи. Банк-иштирокчи синдициялаштирилган кредит берувчи банклар синдикати аъзоларидан бири ҳисобланади. Банк-ташкилотчи қарз берувчи сифатида ҳам иштирок этиши мумкин. Банк-ташкилотчи иштирок этишининг улуши банк-ташкилотчининг хоҳишларига ва банк-иштирокчи томонидан талаб ҳажмига боғлиқ бўлиб, одатда синдициялаштирилган кредитнинг умумий ҳажмидан 10% дан 30% гачани ташкил этади.

Кафиллар ва гаровга қўювчилар. Қарздор ўз зиммасига олган мажбуриятни бажармаса, кафил кредитор олдида жавобгарликни ўз зиммасига олади. Банк-қарз берувчиларнинг кредит рискларини камайтириш учун, юридик шахс ҳисобланган синдициялаштирилган кредит бўйича кафил қарз олувчининг компания гуруҳи аъзоси бўлиши ва гуруҳнинг жами активларидан камида маълум бир улушига эга бўлиши, шунингдек, охирги ҳисобот санасида гуруҳнинг умумий тушумидан камида маълум бир улушига эга бўлиши керак. Компаниялар гуруҳига юридик жиҳатдан бир-бирига боғлиқ бўлган компаниялар, шунингдек, юридик жиҳатдан боғлиқ бўлмаган, лекин битта мулкдор томонидан назорат қилинадиган компаниялар киради.

Гаровга қўювчи - гаровга қўйилган мол-мулкка эгалик қилиш ҳуқуқи ёки хўжалик юритиш ҳуқуқига эга бўлган учинчи шахс ҳисобланади. Синдициялаштирилган кредитларни гаровга қўювчилар қарз олувчининг ҳисоб варағига тушган тушумларни, компаниялар акцияларини, мол-мулк мажмуаларини ва кўчмас мулкни гаровга қўювчилардир. Тушумни гаровга қўювчиларга гаровга қўювчи гуруҳ компаниялари, мисол учун, охирги ҳисобот

санасида қарз олувчининг умумий кредит портфелидаги кредит бўйича ссуда қарздорлиги улушидан кам бўлмаган гуруҳнинг умумий тушум ҳажмида ҳар чоракда тушумларнинг умумий улушини олувчи компаниялар киради. Акцияларни гаровга қўювчилар қарз олувчи гуруҳларнинг келишилган компаниялари ҳисобланади. Мол-мулк мажмуалари ва кўчмас мулкни гаровга қўювчилар махсус техника, автомобил транспорт воситалари, ер участкалари, кредит лимитидан чегараси камида маълум бир улушнинг умумий гаров қийматига эга офис ва ишлаб чиқариш кўчмас мулкка нисбатан мулкий ҳуқуққа эга бўлган қарз олувчининг гуруҳи компаниялари киради.

Синдициялаштирилган кредит бўйича кафиллар ва гаровга қўювчилар сифатида жисмоний шахслар (компания акциядорлари) ҳам, юридик шахслар ҳам фаолият юритишлари мумкин.

Харидорлар. Харидорлар олдиндан келишилган тўлов контрагентлари ва буюртмачилар, қарз олувчи улар билан муайян шароитларда ишлаб чиқарилган (сотиладиган) маҳсулотларни етказиб бериш бўйича шартнома тузади.

Баҳоловчилар. Баҳоловчилар синдициялаштирилган кредит берувчи банк-ташкилотчиси топшириғига кўра қарз олувчи ҳисобидан банк томонидан кредиторларга гаров сифатида бериладиган баҳолаш объектининг (қарз олувчининг кўчмас мулки, қарз олувчининг акциялари) бозор қийматини мустақил баҳолашни амалга оширади.

Синдикат ҳуқуқшунослари. Ҳуқуқий маслаҳатчилар синдициялаштирилган кредитлар учун ҳужжатларни тайёрлайди ва ҳуқуқий хулосалар (legal opinion) беради. Ташқи ҳуқуқшунослардан фойдаланиш тузилган ҳуқуқий битимларнинг барча параметрлари ҳақида қарздорнинг хабардорлигини ошириш учун ёрдам беради. Банк-ташкилотчи томонидан қарз олувчига ҳабар бермасдан, қарз олувчига нисбатан камситувчи келишув шартлари киритилишига йўл қўйилмайди. Ташқи ҳуқуқшуносларни ёллаш тўғрисидаги қарор ҳам банк-ташкилотчи ҳуқуқшунослари бажара олмайдиган муайян ҳуқуқий тузилмани тузиш заруратидан келиб чиққан ҳолда қабул қилинади. Синдициялаштирилган кредитлаш бўйича ҳуқуқшунослар сифатида етакчи халқаро ҳуқуқий маслаҳатчилар: Baker & McKenzie, Skadden, Clifford Chance, Linklaters, Latham & Watkins гавдаланади. Банк-ташкилотчи ҳуқуқшуносларни танлаш бўйича тендер ўтказади.

Хулоса ва таклифлар

Республикамиз тижорат банкларининг узоқ муддатли барқарор ресурсларига бўлган эҳтиёжининг юқорилиги, уларнинг халқаро молия институтлари ва иқтисодиёти тараққий этган мамлакатлар банклари билан ҳамкорлигининг етарли даражада эмаслиги муаммолари сақланиб қолмоқда. Бундан шароитда синдикатлашган кредитлаш амалиётини ривожлантириш муҳим устуворлик касб этади.

Фикримизча, мамлакатимизда синдикатлашган кредитлаш фаолиятини ривожлантириш учун қуйидаги таклифларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ:

Биринчидан, тижорат банкларининг синдицияли кредитлашда иштирок

этишлари учун жаҳон тажрибаси асосида фаолият механизмини ташкил қилувчи меъёрларни халқаро андозаларга мослаштириш зарур.

Иккинчидан, тижорат банкларида синдикатлашган кредитлаш билан боғлиқ рискларни аниқлаш, баҳолаш ва бошқариш тизими шакллантирилиш керак.

Учинчидан, мамлакатимизда синдициялаштирилган кредитлашни рағбатлантирувчи инфраструктурани тўлақонли шакллантириш чораларини белгилаш зарур.

Тўртинчидан, тижорат банкларининг корпоратив тузилмасида синдикатлашган кредитларга хизмат кўрсатадиган махсус таркибий бўлинмаларни шакллантириш зарур.

Бешинчидан, синдикатлашган кредитлар билан муносабатларнинг мураккаблигини ҳисобга олиб, соҳа учун малакали мутахассисларни тайёрлаш ва қайта тайёрлаш тизимини такомиллаштириш зарур.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1.Yener Altunbaş & Alper Kara (2011) Why do banks join loan syndications? The case of participant banks, The Service Industries Journal, 31:7, 1063-1074, DOI: 10.1080/02642060903100364

2. Yener Altunbaş, Alper Kara & David Marques-Ibanez (2010) Large debt financing: syndicated loans versus corporate bonds, The European Journal of Finance, 16:5, 437-458, DOI: 10.1080/13518470903314394

3. Аронов Б. Б. Выход российских компании на международные рынки капитала посредством привлечения международных синдицированных займов: Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук (Специальность: 08.00.14 - Мировая экономика). – Москва 2008. – 148 с.

4. Данилина, Ю. Рынок синдикаций: становление, развитие, современное состояние // Банковское дело. – 2004. – № 1. – С. 28 – 31.

5. Корчминский А.В. Синдицированные кредиты и еврооблигации как формы привлечения внешнего долгового финансирования российскими банками: Дисс… канд. эконом. наук (специальность 08.00.10 - Финансы, денежное обращение и кредит). – Санкт Петербург, 2007. – 220 с.